

 Naturvernforbundet

#1 - 2022 • 46. årgang

Magasin for medlemmer i
Naturvernforbundet Hordaland

NaturVest

Kulturmarksbønder,
heltane me treng 6-9

Hordfast –
eit gigantisk
naturinngrep 12-13

Med tog til
Europa 14-17

Foto: Hans Jørgen Brun

Nå er det vanlige veiers tur

Vi kan redde natur og matjord, hindre trafikkvekst - og spare over 200 milliarder kroner. Dette slår Naturvernforbundet fast i vår ferske motorveirapport.

Der ser vi på 23 planlagte veiprosjekter i Sør-Norge og kommer med forslag om hva vi bør gjøre. Mange av prosjektene er så skadelige at de bare bør avlyses. Hordfast er ett eksempel på dette. Andre prosjekter kan nedskaleres fra planlagt motorvei for 110 km/t, til to/tre-felts vei for 90 km/t. En slik vei spiser mindre natur, gir mye lavere energiforbruk og klimagassutslipp - og er mye, mye rimeligere. Dessuten har en to/tre-felts vei for 90 km/t en langt høyere standard enn det, i hvert fall vi vestlendinger, er vant til.

Heldigvis forstår nå stadig fler at det er riv, ruskende gale å la milliardene rulle fritt på overdimensjonerte og miljøskadelige veier. De planlagte 23 veiprosjektene Naturvernforbundet har sett på, har en prislapp på 285-290 milliarder kroner. Naturvernforbundets konkrete forslag vil kutte utgiftene med ca. 200 milliarder kroner - og sannsynligvis enda mer: Erfaring viser jo at kalkylene for store prosjekter ofte sprekker spektakulært.

Motorveier bygger ikke bare ned naturen der de blir lagt, de fører også til byspredning, til at det skyter opp

nye boligområder, hyttefelt, bilbaserte kjøpesentra o.s.v. - altså en ytterligere oppsplitting av naturområder. Om du krever at veier skal planlegges for 110 km/t betyr det at veien vanskelig kan tilpasse seg terrenget, og blir ekstra brutal. Energiforbruket, utslippene av klimagasser og av mikroplast fra bildekkene øker. Forsøk har vist at en el-bil faktisk bruker omtrent 40% mer strøm pr. km. om man øker farten fra 90 til 110 km/t!

La oss ikke glemme at motorveier også fører til flere biler på veiene: Trafikken øker. For Bergen vil det være katastrofalt om alle eksisterende motorveiplaner skulle bli virkelighet. Hvor skal vi gjøre av alle de nye bilene? Bare Hordfast er jo tenkt å skulle gi en fire- til femdobling av dagens trafikk over Bjørnafjorden!

Vi i Naturvernforbundet har alltid vært opptatt av at vi skal ta vare på det vi har. Det gjelder også våre veier. Godt vedlikehold av de veiene som alt finnes, er derfor godt miljøvern. Her er det mye ugjort. La oss avlyse store og skadelige motorveiprosjekter og satse på gode bruksveier, der veiskuldrene ikke gir etter og vi er sikret mot å få stein i hodet. La oss slå fast, slik NAF og Naturvernforbundet gjorde i et felles utspill i 2021: Nå er det vanlige veiers tur!

NaturVest er medlemsbladet til Naturvernforbundet Hordaland som gis ut to ganger i året.

Naturvernforbundet fremmer kunnskap og løsninger som ivaretar naturen og skaper et energieffektivt samfunn i økologisk balanse. Vi er over 35 000 medlemmer i 100 lokallag med fylkeslag i alle fylker og hovedkontor i Oslo. Vi er en del av den verdensomspennende miljøvernorganisasjonen Friends of the Earth.

Fylkessekretær

Synnøve Kvamme

Redaktør

Øyvind Strømmen

Bidragstere

Gabriel Fliflet
Helene Vacarisas
Harald Simonsen
Ragnhild Svensen Stokka
Elisabeth Haugland
Katja Malmberg
Tom Skaug
Espen Mills
Roald Kvamme
Lena Teigland
Synnøve Kvamme

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad
sverre@gmk.as
Tlf. : 55 10 10 97

Layout

Adele Jaunn
ajaunn@hotmail.com

Trykk

A2G Grafisk AS

Opplag

3140

Framsida

Utisk mot Hochkönig «høge konge»
Foto: Lena Teigland

NaturVest

v/Naturvernforbundet Hordaland
Bredsgården 1E
5003 Bergen

Tlf. 55 30 06 60
naturvest@naturvernforbundet.no
naturvernforbundet.no/hordaland

NaturVest oppfyller miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosess.

Papir: 100g Cyclus Offset 100% resirkulert

Se også www.svanemerket.no

- 3 Kortnytt
- 4 Trusselen mot Eidsvika og Tressmarka på Askøy
- 6 Kulturmarksbøder er heltene vi trenger
- 12 Hordfast - ikke på vår vakt!
- 14 Med tog til Europa

Fliflet attvald som leiar

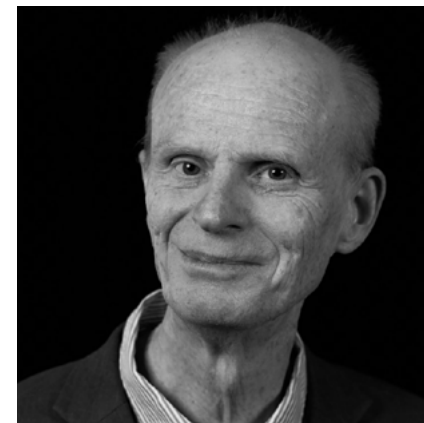

Foto: Thor Hauknes

På Naturvernforbundet i Hordaland sitt årsmøte 12. mars vart Gabriel Fliflet attvald som leiar. Med seg i styret får han ein topp gjeng av gode folk.

Endeleg kunne me ha fysisk årsmøte igjen, som me gjennomførte i Bryggens Museum sine lokale ein vakker solskinsdag laurdag 12. mars.

Ei fyldig årsmelding vitna om nok eit aktivt naturvernår i 2021 trass i

koronarestriksjonar, og eit spennande og ambisiøst arbeidsprogram for 2022 vart diskutert og vedteke.

Eit samrøystes årsmøte vedtok uttale mot vegprosjektet Sunnfast, ei ny vegbru over innløpet til Hardangerfjorden - mellom Husnes og Huglo. Synnøve Spangelo heldt eit svært godt innlegg om overdimensjonerte skogsbilveggar i og rundt Bergen som dekke for systematisk, ulovleg dumping av ureine massar.

Eit nytt fylkesstyre vart samrøystes vald. Gabriel Fliflet vart attvald som leiar. Han får med seg dei følgjande i styret: Tom Skaug (attvald for to år), Hallvard Birkeland (tidlegare vara, no vald for to år), Knut Espelid (ikkje på val), Tone Salomonsen (ikkje på val), Bård Larsen (ikkje på val), Tonje Sæther (ikkje på val), William Helland-Hansen (ikkje på val). Som varaer var Oddvar Soldal, Anne Gilde og Siri Vatsø Haugum vald for eitt år.

Ber Stortinget ta naturomsyn ved havvindutbygging

Saman med 13 andre organisasjonar har Naturvernforbundet sendt brev til alle partia på Stortinget. Der ber dei Stortinget ta omsyn til naturen når havvind skal planleggjast og byggjast ut. Brevet peiker også på fleire tiltak, mellom anna auka løyvingar til kartlegging av natur og av miljøkonsekvensar, og eit konsesjonssystem som syter for krav

om lågast mogleg miljø-, natur- og klimaavtrykk gjennom heile livsløpet til havvindparken.

– Havvind kan verta eit viktig bidrag til energiomstillinga, men det er avgjerande at me går stegvis fram og tek omsyn til naturverdiane i havet før område vert lova vekk til utbygging. Verken naturen, klimaet eller industrien er tent med at me gjer dei

same feila til havs som ein har gjort på land, seier Truls Gulowsen, leiar i Naturvernforbundet ifølgje naturvern.no.

Brevet er signert av Brevet er signert av Naturvernforbundet, Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF), Norwea, WWF-Norge, Greenpeace Norge, Den Norske Turistforening (DNT), Norsk Friluftsliv, Natur og Ungdom, ZERO, BirdLife Norge, Sabima, ForUM, Vårgrønn og Norges Fiskarlag.

Når havvind skal byggast ut må det vera på plass eit konsesjonssystem som sikrar lågast mogleg miljø-, natur- og klimaavtrykk, meiner Naturvernforbundet med fleire. Biletet syner er frå eit britisk havvindkraftverk.

Foto: David Dixon, CC BY-SA 2.0.

English: Walney Offshore Windfarm

Nå trues Eidsvika og Tressmarka på Askøy

Naturmangfoldsgruppen avholdt sitt månedlige møte i april med å besøke Eidsvika i nabokommunen Askøy. Der planlegges det nå cruisehavn.

TEKST HELENE VACARISAS

Lederen for Naturvernforbundet på Askøy, Jan Nordstrøm, tok oss med mellom bakker og berg ut mot den vakre Hjeltefjorden. Eidsvika og Tressmarka utgjør det siste grønne området på søre Askøy, og vi kjente på stillheten, bare brutt av fuglesang i skogen, i luften og på sjøen.

Samtidig fikk vi en orientering om planene for cruisenavn, noe som vil innebære enorme naturinngrep, i et område som idag er regulert til landsbruks-, natur- og friluftsområde. Kaianlegget vil ta hele kystlinjen fra naturområdet, og det planlegges for

20.000 turister daglig, noe som er klart i strid med politiske signaler om reduksjon av cruisetrafikken til bergensområdet. Å bygge ned natur for et slikt gigantprosjekt er uhørt og i strid med FN's bærekraftsmål.

Initiativtagerne til prosjektet, som de kaller Kildn, fokuserer på sitt mål om å lage en utslippsfri havn. Det krever som minium en uholdbar konsekvensutredning før det tas stilling til arealendring. Dessuten gjør anlegget dimensjoner det nødvendig med helhetlig politisk behandling i kommunene som blir berørt, også utover Askøy.

Nordstrøm fortalte om hvordan Naturvernforbundet lokalt jobber for å stoppe planene, i første omgang gjennom å hindre omregulering. Et økende antall askøyværing engasjerer seg, noe som lover godt for å påvirke lokale politikere som enda ikke har tatt stilling. Naturvernforbundet står på naturens side, og vi slutter oss til et økende antall Askøy-innbyggere som forstår verdien av å la naturen være i fred, også i Eidsvika.

Helene Vacarisas er aktiv i naturmangfoldsgruppen i Naturvernforbundet i Hordaland.

Bli med og rydd en strand!

Vi oppfordrer alle til å gi strendene våre en hjelpende hånd. Strendene flytter mange steder over med plast. Den brytes ned og blir til mikroplast som forurensrer miljøet i havet. Rydder du - så tar vi oss av bosset!

Meld dugnaden inn ved å bruke strandryddingsskjema på bir.no. Du får da en kopi av påmeldingen som gjør at du kan levere sekkene gratis på gjenvinningsstasjonen så fremt dugnadsbosset leveres i de gjennomslipptige strandryddesekkene. Disse sekkene får du tak i på alle våre gjenvinningsstasjoner, også den mobile som kjører i Bergen sentrum.

bir.no | 55 27 77 00 | [f](https://www.facebook.com/BIRrenovasjon) [@BIRrenovasjon](https://www.instagram.com/BIRrenovasjon)

Kulturmarksbønder er heltene vi trenger

Det nasjonalromantiske bildet man får i hodet når man tenker på norsk jordbruk er ikke lenger illustrerende for hvordan jordbruket faktisk er. Vi trenger kulturmarksbønder!

TEKST RAGNHILD SVENSEN STOKKA

Ser man på maleriet «Brudeferd i Hardanger» kan man legge merke til at fjordsidene har åpent landskap med lite skog. I dag er situasjonen ganske annerledes.

Gjengroing som følge av opphør av drift i dette tidvis dramatiske landskapet har en rekke negative konsekvenser, blant annet tap av biologisk mangfold og klimagassutslipp. I tillegg har jordbrukspolitikken som drives i dag negative konsekvenser for økonomien til bøndene, noe som igjen kan føre til at matsikkerheten svekkes. Hvis bønder ikke tjener nok på den uvurderlige jobben de gjør, vil ikke fremtidige generasjoner ønske å ta over. Men hvorfor er situasjonen slik i dag, og hva må til for at denne trenden skal snu?

Et endret jordbruk

Tradisjonelt jordbruk var organisert på en helt annen måte enn det moderne jordbruket. Utnyttelsen av utmarksressursene var en mye større del av gårdsdriften, og hele næringsstoffkretsløpet var mer sirkulært.

Utmark er områder som ikke har vært systematisk bearbeidet for å øke avkastningen. Dette er mark som ble fratatt næringsstoffer ved beiting av husdyr eller høsting av fôr. Setra var basen for beite- og høstingsbruket, og

området rundt setra ligner mer på det vi kaller for innmark i dag.

Innmark, motsetningen til utmark, blir definert som mark som har blitt gjødslet, pløyd, grøftet og sådd. På grunn av lite eller fravær av gjødsling og ekstensivt jordbruk i utmark, dominerte arter som thrives i næringsfattig jord her. I kombinasjon med at utmarkene var ryddet for skog og store buskvekster

og de siste 50 – 100 årene har vi sett en enorm endring i landbruksdriften. Effektivisering av innmark, mer gjødsling, både naturgjødsel og kunstgjødsel, mer bruk av landbruksmaskiner og mye mindre manuelt arbeid, har ført til en helomveltning i måten vi produserer mat på.

Bøndene produserer i dag mye mer mat på samme areal ved å intensivere driften

«Hvis bønder ikke tjener nok på den uvurderlige jobben de gjør, vil ikke fremtidige generasjoner ønske å ta over.

hadde disse markene et unikt biologisk mangfold. Driftsformen besto av beiting av husdyr og slått på sensommeren. På kystlynghei ble lyngen brent hvert 15–20 år. Man finner flere naturtyper som ble til gjennom en slik driftsform, for eksempel kystlynghei, semi-naturlig eng og semi-naturlig strandeng. Samlet kan disse naturtypene kalles kulturmark.

Det moderne landbruket er annerledes,

på innmarkene, samtidig som noen deler av utmarkene også har blitt tatt over av intensivt jordbruk. For å holde tritt har ressurser som kraftfôr og gjødsel i større grad blitt hentet utenfra. Det tradisjonelle landbruket var preget av at de næringsstoffene som trengtes til driften ble hentet fra utmark og lokalt. Utmarkene med beitedyr eller slått har generelt liten avkastning selv om det er store areal, og det har derfor ikke

lønnet seg for bønder å holde disse markene i hevd lenger. I tillegg krever det tid og ressurser. Følgelig har drift av kulturmarkene blitt nedprioritert til fordel for større økonomisk gevinst for bøndene ved å drive intensivt jordbruk.

Konsekvensen? Disse naturtypene gror igjen, og vi holder på å miste de unike artene som thrives i den næringsfattige jorda og det åpne landskapet her. Derfor ville heller ikke «Brudeferd i Hardanger» sett ut som i 1848 om den ble malt på ny idag.

På rødlista

Som følge av denne gjengroingen finner vi alle disse naturtypene – kystlynghei, semi-naturlig eng og semi-naturlig strandeng – igjen på Norsk rødliste for naturtyper, henholdsvis definert som sterkt truet, sårbar og sterkt truet.

I tillegg er slåttemark, mark som bærer preg av hevd gjennom slått og ikke beiting, kategorisert som en egen naturtype og vurdert som kritisk truet.¹

Slåttemark er kritisk truet fordi dette er driftsmåten som krever mest manuelt arbeid av de driftsmåtene vi finner på kulturmark. Det er lettere for bønder å la beitedyr holde gresset nede på kulturmarka enn å slå marken selv manuelt. Følgelig finner vi også mange arter som thrives best på kulturlandskap på den nye rødlista fra 2021. Hele 29% av de truede artene (798 arter) finnes faktisk på semi-naturlig mark.² Solblom (Arnica montana) og kystblåstjerne (Tractema verna) er noen av disse, men de truede artene inkluderer alt fra planter og sopp til insekter og fugler. Sommerfuglen røsslyngmåler (Dyscia

fagaria) er som navnet tilsier sterkt tilknyttet lynghei, og er følgelig oppført som kritisk truet på rødlisten fra 2021. I tillegg finner vi en lang rekke bier og humler som liker kurvplanter som solblom på den nye rødlista.³

Også negativt for klima

Men denne omskiftningen i jordbruket har ikke bare negative konsekvenser for biologisk mangfold. Det er også en stor klimagevinst i å stoppe gjengroingen, ta vare på og restaurere kulturmark.

Forskning har vist at det ligger store mengder karbon lagret i norske kystlynghei,⁴ og eng kan i noen tilfeller ha høyere karbonfangst enn skog.⁵ Karbon som lagres ligger i begge tilfeller hovedsakelig i jordsmonnet og undervurderes derfor ofte. Den nyeste IPCC-rapporten viser faktisk

Vi trenger en landbrukspolitikk som også tar vare på naturtyper som seminaturlig eng.
Foto: Elisabeth Haugland

Kystlynghei med sauer.
Foto: Katja Malmberg

at det billigste og mest effektive miljøtiltaket vi kan gjøre er å restaurere og ta vare på natur. Det trenger altså ikke nødvendigvis å være store teknologiske nyvinninger som gir de største og beste klimagevinstene.

Samtidig som er det er viktig å ta vare på naturen og stoppe klimaendringer må det ikke settes opp mot den viktige jobben bønder gjør når de produserer mat. Dette må på alle måter sees i sammenheng. Når natur- og klimakrisen og jordbruk settes mot hverandre er dette ikke på grunn av uforenlige målsetninger, men på grunn av hvordan matproduksjonen og landbrukspolitikken i Norge er i dag. Det er det konstante presset bønder jobber under som fører til at hevdn av kulturmarkene opphører. Det lønner seg rett og slett ikke økonomisk for bønder

«Fortsetter jordbrukspolitikken som i dag, risikerer vi at mange flere gir opp å drive kulturmarkene i de kommende årene.

å drive ekstensivt jordbruk lenger. Fortsetter jordbrukspolitikken som i dag risikerer vi at mange flere gir opp å drive kulturmarkene i de kommende årene. Ikke bare fører det til mer gjengroing, men også en reduksjon i norsk matsikkerhet. Vi blir mer avhengig av matproduksjonen i andre land når vi ikke legger til rette for at matproduksjonen i Norge skal bli manet fram og verdsatt slik den fortjener.

Et skifte må til

Det må til et skifte i hvordan vi tenker landbruket skal drives. Det er ikke slik at det eneste formålet med landbruket er å produsere mat. Det er også viktig å skape arbeidsplasser, ta vare på kulturlandskapet og holde liv i landbrukssektoren i hele landet.

Skal vi stoppe gjengroingen av kulturlandskap må bønder for det

første tjene mer på produktene de produserer. Produkter som kommer fra kulturlandskap er alt fra kjøtt, ull og skinn fra dyr som har beitet på kulturmark til honning fra bier som har pollinert kystlynghei eller eng. Dette er produkter som kan merkes som bærekraftige kvalitetsprodukter og på denne måten informere forbrukere om at ved å kjøpe dette støtter de kulturlandskapsbøndene og alt det gode arbeidet som følger med det. Forbrukere vil kanskje foretrekke å kjøpe kulturlandskapsproduktene istedenfor masseproduserte produkter fra intensivt landbruk når de er mer informerte om driftsformen.

Kanskje det også er på tide at mer av gevinsten går direkte til den produserer råvarene, ildsjelene som holder disse dyrebare naturområdene i hevd?

For det andre må tilskuddsordningene som kulturmarksbønder har rett til å motta øke, og det må bli lettere å søke om slike tilskuddsordninger. Skal pottene i tilskuddsordningene øke, må også det et skifte til i landbrukspolitikken. Fremdeles må vi også ha et intensivt landbruk for å kunne produsere nok mat til en

voksende befolkning, men intensivt landbruk må sidestilles økonomisk og kommersielt med et ekstensivt landbruk på kulturmark. På denne måten kan vi ta vare på unikt biologisk mangfold som vi bare finner på kulturmark, redusere klimagassutslipp og opprettholde et bærekraftig landbruk i hele landet.

Denne omveltningen vil kreve at vi restaurerer kulturmarkene som har begynt å gro igjen. Vi må hindre gjengroing ved å fjerne trær og buskvekster, fjerne og hindre spredning av fremmede arter og på denne måten gjenskape kulturmarkene våre. Beiting, slått og brenning må gjenopptas på tradisjonelt vis, med ingen eller lite gjødsling, for å sikre trivsel for kulturmarks-plantene våre. Legger vi mer til rette for dette vil insekter, fugler og andre dyr følge etter og vi kan redde disse truede naturtypene og alle artene som følger med dem. Så kanskje, om noen år, hvis vi virkelig legger ned en innsats, kan vi igjen kunne male «Brudeferd i Hardanger» og få et noe lignende resultat som Adolph Tidemand og Hans Gude fikk i 1848.

Referanser:

- ¹ <https://artsdatabanken.no/rodlister/naturtyper>
- ² <https://artsdatabanken.no/rodlister/arter2021/Resultater/Hvorfinnesdetrueteartene>
- ³ https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/dinrat2/attachment/1594/notat_2010_3_3008.pdf
- ⁴ <https://www.nrk.no/vestland/norske-kystlyngheier-er-ei-klimabombe-1.15560368>
- ⁵ <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2655582>

TAKK for at du rydder
i ditt nærmiljø. Det hjelper!

Mandalskrysset på E39 er bygd etter samme standard som planlegges på Hordfast. Arealforbruket er enormt.
Foto: Naturvernforbundet

Hordfast - ikke på vår vakt!

Statens Vegvesen forbereder det største naturinngrepet i Vestland i moderne tid

TEKST

ROALD KVAMME, MILJØVERNFORBUNDET, TOM SKAUGE, NATURVERNFORBUNDET

En firefelts motorvei skal brøyte seg gjennom sjelden og rødlistet natur på Stord, Tysnes og Os. Bare på Tysnes ødelegger motorveien areal som tilsvarer mer enn 300 fotballbaner med natur og matjord

Prosjektet er gigantisk. Visste du at bare de planlagte broene i Hordfast har et areal på hele 240,000 kvadratmeter? I tillegg er det planlagt om lag 16 km med 4-felts tunnel, som tilsvarer mer enn Lærdalstunnelen (24,5 km og 2 felt). Det er en ganske «sprek» investering for en strekning som i dag er blant de tryggere vi har på Vestlandet, og som har en trafikk som er mindre enn tredjedel av trafikken gjennom de utskjelte Grimesvingene.

Enormt arealforbruk

Statens Vegvesen forbereder nå statlig reguleringsplan for Hordfast. Aldri før har Norge bygget eller forberedt bygging av så enorme anlegg med 4-felts motorvei. Statens Vegvesen (og Nye Veier) er åpenbart unntatt fra FNs bærekraftsmål og de sterke

oppfordringene fra FNs naturpanel om å stoppe artsutryddelsen i verden. I Norge er arealtap ved vei og hyttebygging to store bidragsyttere til å undergrave FNs bærekraftsmål.

Skal vegsektoren på Vestlandet være enda en sektor som skal få unntak fra våre globale forpliktelser om reduserte klimautslipp og naturinngrep? Vestland fylke har lagt FNs bærekraftsmål som «overordna og førande for samfunnsutviklinga i Vestland» og viser til «klima og miljø som premiss for samfunnsutvikling».

Krater, enorme skjæringer og fyllinger er alt synlig på Sørlandet (bilde). Våre politikere her i vest kan nå avgjøre om den brutale ødeleggelsen av verneverdig natur på Stord, Tysnes og Os skal skje på deres vakt, stikk i strid med vedtatte bærekraftsmål.

Mandalskrysset på E39 – avbildet i denne artikkelen – er bygd etter samme standard som planlegges på Hordfast. Arealforbruket er enormt.

Pengegalopp?

Tidligere år hadde ledende politikere i Vestland en ryggmargsrefleks: Hva er budsjettdekningen for prosjektet? Overraskende nok er denne ryggmargsrefleksen nå tilsynelatende fraværende. Jo større prosjektene er, jo færre kritiske spørsmål ser vi om risiko for overskridelser og prioritering.

Det totale vedlikeholdsetterslepet og oppgraderingsbehovet for fylkesveinet i Norge er estimert til svimlende 700 milliarder kroner, og verst stilt er Vestlandet og Nord-Norge. Opprustingen av jernbane for folk og gods mellom Oslo og Bergen blir stadig utsatt. Videre planer for tryggere vei og jernbane Stanghelle-Voss er i det blå (bare Trengereid-Stanghelle er inne i NTP, men er ikke vedtatt). Vestland fylke sliter med å få penger (2,5 milliarder) til sikringstunnel mellom Steinsdalen og Eikedalen, for å unngå svært rasutsatte Tokagjelet. Hordfast ligger inne i NTP med 23,3 milliarder i statlige midler (før kostnadssprekker) eller nesten 10 ganger hva det koster å sikre Tokagjelet. Hvis Hordfast blir droppet, forsvinner ikke de midlene til Østlandet slik noen hevder! Vi har mer enn nok å bruke pengene på her i vest.

Den sikreste kunnskapen vi har om gigantprosjektene for veg er at budsjettanslagene ikke er til å stole på. Når byggingen først er i gang, er sugerøret i statskassen og til bompengebetalere vanskelig å trekke opp. Hordfast er det desidert dyreste vegprosjektet i NTP noen gang. Og sannsynligvis blir det mye dyrere: Motorveien fra Rådal til Os skulle i 2011 koste 4,3 milliarder (tilsvarende 6 milliarder 2021 kroner, inklusiv endring i momsregler) men sluttsummen nå ser at ut til å ende på hele 9,4 milliarder. Lengre sør sprekker Rogfast gang på gang. I 2012, før reguleringsplanen for Rogfast var ferdig – altså der Hordfast prosjektet er nå – ble utgiftene beregnet til 10,2 milliarder (ca 14,2 MRD i 2021 kroner). I 2020 (etter nye sprekker og utsettelse) vedtok Stortinget en øvre ramme på vel 24 milliarder. Men mer overskridelser er i vente da det forrige måned ble kjent at byggetiden økes med ytterligere 2 år, til 12 år. Og enda er de knapt i gang. Samme mønster ser vi i Sotrasambandet. Sprekker Hordfast tilsvarende som Rådal-Os, Rogfast eller Sotrasambandet så snakker vi om

byggekostnader i størrelsesordenen 60-80 milliarder.

Alvorlige målkonflikter

Hordfast-lobbyen hevder at målet «skape større bo- og arbeidsområder og gi konkurransemessige forutsetninger for næringslivet». Nyere forskning fra NTNU og TØI sår tvil om disse såkalte «mernytte»-produktivitetsgevinstene ved nye veier og fergeavløsning og

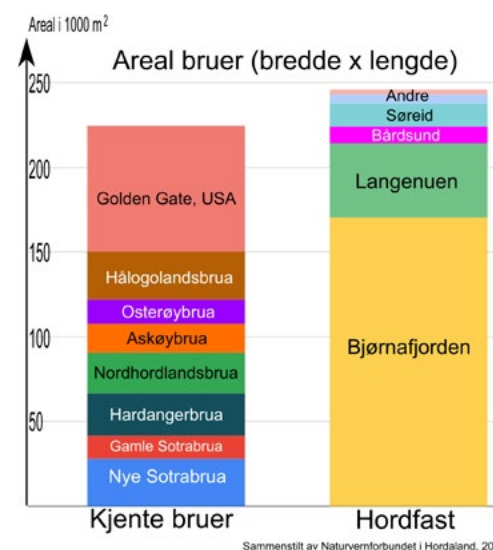
viser til at dyre veiutbygginger har liten effekt på befolkningsvekst og flere arbeidsplasser i distriktene og koster mer enn det gir.

Samtidig viser eksportmeldingen 2021 at Norges største eksportfylker per sysselsatt (når olje og gass er unntatt) er Møre og Romsdal, Vestland, Rogaland og Nordland. Ironisk nok er dette også de fylkene i Norge med flest fergesamband.

På den andre enden av skalaen har vi motorveifylkene Innlandet og Viken.

Hordfast har et absurd mål om mangedobling av trafikken, men svært høye bompenger vil nok sette en effektiv stopper for det (tallene fra NTP indikerer gjennomsnittlig takst på over 500 kroner i 20 år). Ambisjonene om kraftig trafikkøkning og utvidet bo-

De planlagte broene i Hordfast, i areal, sammenlignet med andre broer.

Norges første urbane folkehøyskole
– med det grønne skiftet som læreplan og byen som klasserom

StUF Stavanger
Urban
Folkehøgskole.

Urbant landbruk
ReDu: Design & Redesign
Mat for fat
Minihus & urbanisme
Programmering & utvikling
Byen & kunsten
Sosialt entreprenørskap & ledelse
Foran og bak kamera

stufskole.no

Synnøve er klar til å ta fatt på turen frå Aalborg til Aarhus.

Med tog til Europa – for både jobb og ferie!

TEKST OG FOTO

LENA TEIGLAND OG SYNNØVE KVAMME

Etter to år med pandemi har me lært at mange møter kan takast på digitale plattformer, og terskelen for å reisa langt for å møtast har blitt mykje høgare. Likevel kan ikkje Zoom og Teams heilt erstatta møter mellom menneske, og det er framleis nyttig å møtast «i røynda» – særskilt når folk som ikkje kjenner kvarandre frå før skal samarbeida.

I Naturvernforbundet Hordaland har me i mange år drive prosjektet Energismart, som går ut på å oppmoda om og leggja til rette for at folk kan bruka mindre energi i heimane sine,

til dømes gjennom etterisolering, skifting av vindaug eller innstallering av varmepumpe. I år har me blitt med i det EU-finansierte prosjektet «Enchant», som står for Energy Efficiency through behaviour Change Transition. Naturvernforbundet er såkalla «brukarpartnar» i prosjektet, og me skal mellom anna skal finna ut kva som motiverer folk til å gjennomføra energisparingstiltak. Prosjektet er eit samarbeid mellom akademiske institusjonar og brukarpartnarar i Noreg, Tyskland, Austerrike, Romania, Italia og Tyrkia.

19.-20. mai vart me kalla inn til generalforsamling i byen Linz i Austerrike for at deltakarane i prosjektet skulle få bli kjent, status for prosjektet skulle gjerast opp og dei vidare planane skulle leggjast. For oss var det ikkje minst viktig for å bli betre kjende med prosjektet som var nytt for oss i fylkeslaget.

1460 km unna

I eit prosjekt som skal medverka til klimaomstilling harmonerte det dårleg for oss å skulla reisa til Linz med fly. Me bestemte oss for å ta oss sjølve på ordet, og koma oss til og frå samlinga på mest mogleg miljøvenleg måte.

Det er 1460 km i luftlinje frå Bergen til Linz, så reisa over hav og land tek si tid. Sidan me først brukte ein del tid på reisa, bestemte me oss også for å kombinera reisa med fritid, og vart igjen eit par dagar for å ta ein nærmare kikk på alpar og slott. Me sit att med så mange opplevingar og erfaringar at det er vanskeleg å tru at me berre var vekke ei veke til saman.

Ferda starta i hjartet av Bergen på sjølvaste 17. mai. Me ville ta nattoget frå Bergen til Oslo, for så å reisa vidare med morgontoget frå Oslo til Gøteborg. Rakk me det, kunne me ha nådd nattoget i Hamburg og dermed klara heile turen til Linz med ein reisedag og to overnattingar på tog. Dessverre går morgontoget til Gøteborg

«Togkontor» fungerte særst godt gjennom Danmark.

Fantastisk å få servert frukost etter ei god natts søvn på nattoget frå Hamburg.

kl. 06.01, medan toget frå Bergen er inne kl. 06.25. For å spara eit reisedøgn, valde me derfor å reisa med båt frå Bergen til Hirtshals. Så, kledde i raudt, kvitt og blått, tok me på oss dei store ryggsekkane våre og gjekk om bord i «MS Stavangerfjord».

Klimamessig er ikkje danskebåten like bra som tog, då den går på gass, men me sjekka at det framleis er langt betre å ta båt på delar av strekninga enn å fly.

Restaurant Grieg, fekk me med oss ein vakker solnedgang før me tok kvelden på lugaren.

Togkontor til Hamburg

Kl. 8 neste morgon hadde me lagt Nordsjøen bak oss og ankra opp i Hirtshals. Me hoppa på første og beste toetasjers buss som tok oss med til togstasjonen, der me tok toget vidare til idylliske Aalborg. Der fekk me tid til brunsj og kaffi i vår sola på C.W. Obels

«Me sit att med så mange opplevingar og erfaringar at det er vanskeleg å tru at me berre var vekke ei veke til saman.»

Bergen viste seg frå si vakraste side då me vinka farvel til lysegrøne byfjell og festkledd folkemengder, kasta loss og la ut på turkisblå fjord i 13.30-tida. Det var berre å nyta sola og varmen mellom holmar og skjergard på veg sørover, før me la ut på det opne havet i kveldinga. Etter ein betre middag på

Plads i den historiske gamlebyen, før ferda gjekk vidare mot Aarhus og Hamburg. Gjennomgåande hadde toga i Danmark gode sete, mange i «firar-grupper» og store vindaug med utsikt til endelause grønne enger, knallgule rapsåkrar og sjarmerande murhus. I tillegg var det stort sett stabilt internett

om bord, så «togkontor» var ikkje noko problem.

I kveldinga var me framme i Hamburg, og fekk verkeleg kjensla av å ha kome djupare inn i Europa. Togstasjonen var full av travle menneske som målretta hasta forbi, noko forvirrande for to ryggsekkreisande som nett hadde kome frå stille og rolege Danmark. I Hamburg viste termometeret også opp mot 30 varmegrader.

Uvanleg varmt, uvanleg tidleg, og dette er berre forsmaken, tenkte me, og følte oss fornøgde med valet om å droppa fly.

Me sette frå oss bagasjen i oppbevaringsskap, skifta til lettare klede og fekk tid til ein spasertur rundt Hamburg sitt svar på Lille Lungegårdsvann; Binnenalster. I 20.30-tida gjekk me om bord i nattoget som skulle ta oss heilt fram til destinasjonen vår: Linz. Me vart møtt av ein hyggeleg konduktør

Alpelandskapet levde i høgaste grad opp til forventningane!

som ynskte oss velkommen med to små flasker med champagne, og frukostmeny for neste morgon. Kupeen var utstyrt med tre køyer, ein liten servant og bagasjehyll. Toget var forsinka til Linz, så me fekk god til til å nyta kaffi og frukost på kupeen, og rakk akkurat fram til samlinga skulle starta ved Hauptplatz i sentrum, torsdag morgon kl. 9.

Inspirerende dagar i Linz

Saman med akademikarar, forskarar og organisasjonsrepresentantar hadde me to inspirerende dagar med presentasjonar av kampanjane dei har hatt i mellom anna Tyrkia, Italia og Romania for å få folk til å reisa meir kollektivt og redusera straumforbruket. Me hadde workshops, idémyldringar og bli-kjent-lunsj og middag. Då me reiste kvar våre

vegar fredag ettermiddag, sat me igjen med nye idear til vegen vidare for Energismart og kanskje nye satsingar, og ei klarare forståing av målet og meininga med Enchant og vår rolle i prosjektet.

Skifte av gir

Me skifta gir og gjekk over til fritidsdelen av reisa. No gjekk reisa vidare til Bischofshofen stasjon i Salzburg-regionen. Der vart me plukka opp av den hyggelege verten for hotellet me skulle bu på den helga, Das Grünholz Aparthotel i landsbyen Müclback am Hochkönig – under den majestetiske «alpen» Hochkönig – «høge konge». Me hadde eit nydeleg opphald i denne

vakre, vesle fjellandsbyen, og rakk mellom anna ein tur i eit alpelandskap som var like idyllisk som i *Sound of Music*.

Søndag starta heimreisa, men før nattoget til Hamburg rakk me å sjå imponerende slott, borger og fantastisk arkitektur i fødebyen til Mozart, Salzburg. Dette er ein by som det absolutt er verdt å setja av ein dag til. Me var innom byens museum for moderne kunst, åt lunsj med den finaste utsikta og rakk også ein tur opp til den fasjonable Hohensalzburg på høgda Festungsberg.

På kvelden tog me eit lokaltog til Wels og hoppa på nattoget. Her fekk me litt enklare kupé enn sist, men den var romsleg og lys og hadde fire senger. Lurt å ha med eigen sovepose her, men om du ikkje har plass i sekken, følgjer det også med tepper og puter til dei enkle sengene.w

Om Energismart:

- Energismart er ei vidareføring av prosjektet Oljefri, som m.a. medverka til forbodet mot oppvarming av hus med oljefyring som kom i 2020.
- På www.energismart.no deler me tips til korleis folk kan redusera energibruken.
- Gjennom kvalitetssikringsordninga "Energispesialist" legg me til rette for at huseigarar kan koma i kontakt med seriøse firma som tilbyr oljetanksanering, installasjon av fornyelege oppvarmingskjelder og/eller energisparingstiltak.
- Naturvernforbundet sentralt har drive prosjektet saman med fylkeslaget i fleire år, men frå og med 2022 har Naturvernforbundet Hordaland overteke.
- Naturvernforbundet har vore brukarpartnar i Enchant sidan oppstarten av prosjektet, først og fremst gjennom Energismart.

Om Enchant:

- Eit samarbeidsprosjekt mellom 7 akademiske partnarar i Noreg, Italia, Romania, Austerrike og Tyrkia, og 11 brukarpartnarar i Noreg, Italia, Romania, Austerrike, Tyrkia og Tyskland.
- Koordinert av Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU).
- Prosjektet er finansiert gjennom Horizon 2020: EU sitt program for å finansiera forskning og innovasjon med fokus på å løysa store samfunnsutfordringar som global oppvarming.
- Prosjektperioden er 2020-2023.
- Les meir om prosjektet her: <https://enchant-project.eu/>

VÅRE BESTE TIPS:

Legg gjerne inn eit stopp i Aalborg. Det er ein utruleg sjarmerande og vakker lby med vakre, historiske bygg, gater, smau og torg.

Alle togstasjonane har oppbevaringsboksar i ulike storleikar, men i Tyskland og Austerrike må du ha mynt (Euro).

På ÖBB Nightjet-nattoget kan du bestilla kveldsmat/middag når du har bestilt sovekupé.

I Tyskland og Austerrike er det framleis påbod om munnbind på offentleg transport (mai 2022).

Synnøve Kvamme er fylkessekretær i Naturvernforbundet Hordaland, medan Lena Teigland er prosjektansvarleg.

**MILJØVENNLIG
AVFALLSLØSNING
FOR BEDRIFTER**

I samarbeid med Retura hjelper BIR Bedrift din virksomhet med å sikre sin miljøinnsats.

Vi tilbyr:

- Ryddecontainer for privatpersoner
- Beholdere, containere m.m. for bedrifter
- Påkobling på bossnettet i Bergen sentrum for bedrifter
- Nedgravde avfallsløsninger
- Rådgivning og skreddersydd løsning tilpasset din virksomhets behov

Ta kontakt for rådgivning, avfallsløsninger og containerutleie: 55 27 70 50. www.birbedrift.no

BIR BEDRIFT

Sirkeløkonomi

Utfordringa rundt klima og miljø handlar om korleis vi nyttar naturressursane. Sirkeløkonomi er å ta vare på ressursane ved å halde dei i krinslaupet. Vi sparer energi, og vi sparer naturen.

Du er viktig!

For å lykkast, kan du bidra med:

- å hindre at avfall oppstår
- å bruke om att
- å sortere til gjenvinning

Vil du vite meir, eller har du spørsmål, sjå ihm.no eller ring IHM på tlf. 56 52 99 00.

IHM På naturen si side
Indre Hordaland Miljøverk

Akvariet | i Bergen

Ekte øyeblikk

Åpent hver dag.
akvariet.no

EKTE DYR
EKTE OPPLEVELSER

GRØNT PUNKT

**VINN OPPTIL
100.000,-**

HUNDRE TUSEN KRONER!

NOK TIL Å FULLFØRE
ET PROSJEKT

**BLI MED PÅ
RETURKARTONG-
LOTTERIET!**

LES MER PÅ
www.grontpunkt.no

Rg

Revisorgruppen

rg.no

SIM

Tenk miljø – brems forbruket!

Sunnhordland Interkommunale Miljøverk IKS

Svartasmoget, N-5419 Fitjar

Telefon: 53 45 78 50
Telefaks: 53 45 78 60
E-post: sim@sim.as

www.sim.as

skyss.no

Reis miljøvenleg!

Reis kollektivt og bidra til eit betre miljø. Last ned appen «Skyss reise» eller gå inn på skyss.no for å planlegge reisa. Spar miljøet – reis kollektivt. God tur!

skyss

B-BLAD

retur: Naturvernforbundet Hordaland
co/ Medlemsregisteret
Naturvernforbundet
Mariboesgt. 8, 0103 OSLO

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2022

Oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
Besøk www.naturvernforbundet.no/hordaland for mer informasjon.

SOMMER

14. JUNI 12:00

Kick-off for Plastpatruljen 2022

Det vil bli flere POP-UP ryddeaksjoner i Bergen sentrum i juni og august. Vi i Naturvernforbundet skal ha følgende ryddeaksjoner hvor du kan vinne flotte premier:

Fredag 24. juni kl. 11:00-13:00:

Bradbenken, oppstart ved Statsraad Lehmkuhl

Tirsdag 28. juni 11:00-13:00:

Torgalmeningen, oppmøte ved hovedinngang Galleriet

Tirsdag 2. august 11:00-13:00:

Torget, oppstart ved Zachariasbryggen

Tirsdag 9. august 11:00-13:00:

Fjellveien, oppstart ved kiosken

Følg med på nettsidene og vår Facebook for mer info!

20-21. JUNI

Sommeravslutning med overnatting på Hissøyna for tillitsvalde, tilsette og frivillige i fylkes- og lokallag. Sjå

www.naturvernforbundet.no/hordaland

for meir informasjon og påmelding.

21-22. JUNI

Overnattingstur med til idylliske Hissøyna i Øygarden for nye (og gamle) frivillige, med grilling og plastryddeaksjon. Sjå nettsida for påmelding.

31. AUGUST 18-20

Ope møte: Kva kan ein gjera som frivillig i Naturvernforbundet Hordaland? Møtet finn stad i lokala våre på Bryggen, Bredsgården 1E.

HØST

7. SEPTEMBER

Fiksefest på Marineholmen Makerspace

10-11. SEPTEMBER

Opne landskap – Fagseminar om vellukka naturrestaurering i Austrheim, i samarbeid med Naturvernforbundet Nordhordaland.

15. SEPTEMBER

Me ryddar heile Hardangerfjorden!

16. SEPTEMBER

Konsert i Rosendal for plastryddarar.

24. SEPTEMBER

Den store granryddedagen med dugnad og restaurering av kystlynghei på Rapeneset.

Bli frivillig!

ØNSKER DU Å ENGASJERE DEG MER?

Vi har en rekke ulike aktiviteter og saker du kan være med på som frivillig. Kom på informasjonsmøte 31. august kl. 18 og hør mer om hva vi gjør i Naturvernforbundet og hvordan du kan engasjere deg.

Det kreves ingen spesiell kompetanse for å bli med, alle som har et hjerte for naturen og ønsker å jobbe sammen for å bevare den er velkomne!

Har du ikke har mulighet å komme på møtet, men ønsker å bli frivillig, ta kontakt med oss på hordaland@naturvernforbundet.no!

Følg med!

Nyhetsbrev:
<http://eepurl.com/72RMf>

Søk etter Naturvernforbundet Hordaland på

- Facebook
- YouTube
- Instagram

Tips til saker sendes til:
naturvest@naturvernforbundet.no